

Let za koristiti delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni do
vsega kar producirajo.
—
This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETAR

Registered second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3, 1879.

Office: 4088 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, priklje-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (508)
je številka...
težde naročnika. Presi-
me, ponovite je takoj.

ŠTEV. (NO.) 507.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 29. MAJA, (MAY) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Adlerjeva obsodba.

Dr. Friedrich Adler je bil obsojen na smrt. Kakor je znano, je lani izvršil v hotelu Sacher na Dunaju atentat na tedanjega ministrskega predsednika grofa Stuerghka, ter je bil na mestu aretirani in izročen sodišču.

Trajalo je precej dolgo, preden se je izvršil proces; za avstrijske narode je trajalo celo jako dolgo. Zgodi se sicer večkrat, da se politični procesi v habsburški monarhiji zelo zavlačijo, kakor je bilo na primer z bosanskimi takozvanimi veleizdajali, katere so imeli dve leti na natezalnici preiskave. Toda s procesi zaradi političnih atentatov navadno zelo hite. Nesrečnega Njegovića je v parlamentu streljal na justičnega ministra Hoehenburgerja, a ni zadel nikogar drugzega, kakor par desk, so že v par tednih postavili pred sodišče, ki ga je vrglo za sedem let v ječo, kjer je pred dovršeno kaznijo umrl.

Da so z bosanskimi "veleizdajali" tako dolgo čakali, ima svoj vzrok v tem, da je bilo juridično izredno težavno napraviti ta proces. Tožitelji okrog vlade so jako dobro razumeli, da ne vrše "službe pravičnosti", ampak da opravljajo golo politično maščevanje. Vse, kar se je obtožencem očitalo, se je bilo godilo pred vojno in je bilo vladi znano; a takrat ni našla nobenega povoda, da bi bila ščuvala sodnike proti njim, dasi so se v jugoslovanskih krajih zelo radi kovali "veleizdajniški" procesi. Če bi bila mogla označiti njih dejanja za veleizdajniška, bi bila to že davno storila. Toda upanja ni imela, da se najde sodišče, ki bi nedolžne ljudi pueni nič tebi nič obsodilo.

Če torej njihova dejanja niso bila veleizdajniška takrat, ko so bila storjena, je nerazumljivo, kako da morajo postati veleizdajniška par let pozneje. Tako se je moglo zgoditi le zaradi tega, ker je vlada hotela imeti svoje maščevanje in je vedela, da ima sedaj sodišča, ki storé vse po njej volji.

A tudi ta sodišča so potrebovala dolgo časa, preden so mogla zavozlati stvar na tak način, da je bila obsodba vsaj po sili mogoča.

Lahko bi navedli še več takih zgledov. Če se jemlje to v poštev, tedaj je razumljivo, zakaj se je Adlerjev proces tako dolgo zavlačil. Tudi tukaj je treba to in ono pripraviti, da bi se s sodbo dosegel zaželjeni uspeh.

Izreči smrtno obsodbo seveda ni bilo težko. Tudi izvršila bi se bila najbrže lahko že lani brez posebnih težav. Avstrija ima toliko vojaške sile, da bi bila lahko štela krvnikovo delo kakor v Sarajevu, kjer je poslala zaradi atentata na Franca Ferdinanda kar sedem ljudi na vislce.

Toda sarajevske vislice so bile postavljene ob začetku vojne, ko je bilo še vse pijano upanja na velikansko zmago. Adlerjev proces je prišel v času, ko je trajala vojna že čez dve leti in se je misljenje o njej in o njenih ciljih pod pritiskom bremen in stradanja že zelo izpremenilo. Celo nazori o Adlerjevem atentatu niso povsod baš taki, kakor bi vlada želela.

Ne gre torej le za to, da se izreče obsodba, ampak da se napravi tudi vtisk na javno mnenje, ki bi se lahko zaradi nje zelo razburilo.

Ne veemo, če se je vladajočim krogom to posrečilo, mislimo pa, da imamo prav, če dvomimo. Prav močni razlogi opravčujejo mnenje, da razburja sodba bolj kakor atentat.

Naše načelno stališče glede na atentate je znano in ostaja neizpremenjeno. Nikdar jih nismo odobraval in jih tudi sedaj ne odobravamo. Kakor smo nasprotni zakoniti smrtni kazni, se ne strinjamo niti z ilegalno smrtno kaznijo. Naposled je tudi Adlerjev atentat ostal brez pričakovane učinka, kakor skoraj vsi drugi. Danes je na čelu avstrijske vlade Clam Martinic, ki ni za dlako boljši od Stuerghka.

Toda za juridično presojanje dejanja je treba že nekoliko drugače pogledati stvar. Moderno pravo zahteva: Sodite človeka, ne dejanja. To se pravi: Vpoštevati je treba vse razmere, obtoženčeve nagibe in vse, kar se tiče njega in kar je z njim v zvezi.

Stališče "tatvina je tatvina", je popolnoma zastarelo. Velika je razlika, če ukrade bogataš dragocen diamant, ker mu ga njegov lastnik no-

če prodati, ali pa če ukrade revež hlebec kruha; ker mu je družina že vsa sestradana.

To pa velja za vsako hudodelstvo.

Adlerjev atentat so naravnost provocirale avstrijske razmere. Adler je videl, da je bila avstrijska vlada tista, ki je pričela vojno brez vsakega opravičljivega razloga. Videl je, da je Avstrija nadaljevala vojno in ni storila ničesar za dosego miru. Videl je, da je avstrijska vlada uničila zadnje ostanke politične svobode. Videl je, da ni bil avstrijski parlament že od začetka leta 1914 sklican in da so ostali vsi apeli za njegovo sklicanje glas upižočega v puščavi. Videl je tiško, zborovalno in združevalno svobodo ne omejeno, ampak popolnoma uničeno. Videl je, da je z zakonitimi sredstvi kratkoma neumogoče doseči najmanjše zboljšanje. Tedaj je segel po zadnjem sredstvu, ki je po njegovem mnenju še ostalo in je poslal v smrt onega, ki je bil po zakonu odgovoren za vse nezakonitosti.

Izkušali so Friedricha Adlerja razglasiti za blaznega. Ali to se ni posrečilo. Sam se ni hotel poslužiti tega sredstva za svoje rešitev, zdravniki so pa tudi izjavili, da je normalen. Vlada bi bila gotovo rada sprejela tako rešitev. Moj Bog, blazen človek je nekaj naredil; to je kakor nesreča in ne pomeni nič drugzega. Toda če je duševno normalen človek streljal na ministrskega predsednika, tedaj je to simptom, kakor je mrzlca simptom bolezni.

Če je Adler duševno zdrav, tedaj pomeni njegov atentat, da mora biti v Avstriji nekaj velikega v neredu. In prav to bi bila Avstrija rada zatajila svetu.

Ni šlo. Tedaj je naposled uprizorila proces. Sodišče je obsodilo Adlerja na smrt.

V ameriških velikih listih čitamo začudena poročila, da je Adlerja sodilo izjemno sodišče in da so porotna sodišča v Avstriji odpravljena. To začudenje je značilno za ameriško žurnalistiko. Še pred napovedjo vojne, ob enem z mobilizacijskim ukazom so bila odpravljena porotna sodišča, za celo vrsto kaznivih dejanj so bila določena vojaška sodišča, raznu tega je bila cela vrsta

časopisov ustavljena, pisemska tajnost uničena, kmalu nato se je pričelo zapiranje ljudi, razpuščanje društev in nešteti drugi skrajno reakcionarni ukrepi.

Naravno, da je vse to nezakonito. Prav ta splošna nezakonitost, ki se je tekom vojne še bolj stopnjevala, je napeljala Adlerja na njegov atentat.

In zdaj ga je ta nezakonitost sodila. Kaj je bilo od nje pričakovati drugzega, kakor da ga obsodi na smrt?

Tako se je res zgodilo.

Adlerjev zagovornik je vložil proti obsodbi ničnostno pritožbo. Opira jo na to, da ni bilo sodišče kompetentno.

Njegov razlog je popolnoma pravičen. Če se že sprejme veljavnost zloglasnega avstrijskega paragrafa stiranja, ki daje vladi pravico, da izdaja takozvane cesarske naredbе, kadar ni parlamenta, je vendar tudi tam predpisano, da se morajo vse take naredbе predložiti državnemu zboru pri prvi priliki. Parlament pa ni nikdar odobril omenjenih naredb, in sicer po krivdi vlade ne, ker ni nikdar sklicala parlamenta.

Ali če je to nepristranskemu človeku popolnoma jasno, je vendar težko verjeti, da sprejme višje sodišče to argumentacijo. Kajti tudi višje sodišče posluje na podlagi izjemnega zakona.

Človek bi lahko stavil, da potrdi tudi višje sodišče smrtno obsodbo.

Ko je gospod Karl Habsburg prišel na avstrijski prestol, je imel priliko spraviti to afero s sveta. Ob nastopu novega vladarja je splošna navada, da se pomilosti mnogo, zlasti mnogo političnih hudodelcev. Ali Karl ni porabil te prilike; njegova duša je premajhna za to in njegove svetovalec so bogovi udarili s slepoto.

Ruski socialisti so izdali apel na svoje soproste, zlasti na avstrijske, da naj ne dovolijo usmrtnitve Adlerja.

Če imajo avstrijski socialisti danes toliko moči, je vprašanje. Ali že resen poizkus za to svrbo bi bil lahko velikega pomena in bi morda dosegel to, česar ni dosegel Adlerjev atentat.

Izjava večine — izjava manjšine.

V nekem članku sodruga Hillquitta čitamo, da ni v Ameriki ne enega socialista, ki ima kaj veljave, da bi bil za separaten mir med Rusijo in Nemčijo. Ne vemo, če se sodrug Hillquit v tem ne moti. Če nima beseda tega ali onega veljave, odločujoče veljave za vsa stranko, jo ima pa lahko za gotov krog. In socialiste s tako veljavo, ki so za vsak mir, torej tudi za separaten mir med Rusijo in Nemčijo, že poznamo. Hrvaški klub v Milwaukee nam na primer šteje za smrten greh, da nismo za tak separaten mir; in enakega mišljenja morajo biti tudi ostale hrvaške organizacije, ki tako vehementno napadajo "Proletarec" v svojih protestih in resolucijah. Kajti "Proletarec" je za mir, ampak ne za tak mir, ki bi podaljšal vojno na drugih frontah, ali pa bi le pripravil novo, še strašnejšo vojno od sedanje.

Proletarcu bi bil najljubši tak mir, ki bi spravil vsaj v tistih deželah, ki se sedaj vojskujejo, politično nam v roke socialistov. Morda se to sedaj ne zgodi, ali tako velika utopija to vendar ni, kakor bi se zdelo na prvi pogled.

Na Ruskem niso danes od tega baš daleč. V novi koalicijski vladi je šest socialistov. To ni navaden vstop kakšnega socialista v buržvansko ministstvo; kajti v Petrogradu se danes ne more nič zgoditi brez dovoljenja socialistov. To torej ne pomeni, da podpirajo socialisti kapitalistično vlado; ampak da so si osvojili velik kos politične moči.

Vojna se ni končala; in kakor so se reči začele sukati na Nemškem, se že tudi tam lahko še zgodi kaj takega, da bi bilo kajzerja tako neprijetno, kakor je bilo Nikolaju Romanovu neprijetno, kar se je zgodilo na Ruskem.

Za tem gre očitno tudi taktika že takega ruskih socialistov.

Ali če ne prineseta vojna in mir že takega uspeha, tedaj želimo, da odpravi mir vsaj toliko povodov nove vojne, kolikor je le mogoče.

Mi nismo utopisti. Neštetočrat smo naglašali, da nima kapitalistična družba nobenih absolutno zaupljivih garancij zoper vojno, ker tiče v kapitalističnem sistemu samem silni poviški sporov. To smo tolikrat in tako obširno razlagali, da bi se reklo nositi vodo v morje, če bi vse to še enkrat ponavljali.

Toda se je izmed desetih vzrokov nesreče mogoče odpraviti njih šest, bi bilo vendar blazno go-stoleti, da ne maram odpraviti nobenega, če ne morem odpraviti vseh.

Tudi sedanja socialistična konferenca v Stockholmu se bavi s pogoji miru. Fantasti zahtevajo mir za vsako ceno, ne pa socialisti. Če pa imajo tudi socialisti svoje pogoje za mir, tedaj se mora o teh pogojih tudi govoriti.

Ruski socialisti so se slovesno izrekli za mir brez aneksij in vojnih odškodnin na podlagi svobodnega razvoja naroda. To načelo sprejemajo zaporedoma tudi druge socialistične frakcije.

Ali to je seveda le splošno označeno načelo; kadar se sklepa mir, ne morejo mirovne pogodbe obsegati le tega načela, ampak treba je — seveda na podlagi tega načela — obdelati vse podrobnosti. Tedaj se pojavi tudi cela vrsta vprašanj, ki niso kar na prvi hip jasna.

Poljaki žele neodvisno in zedinjeno Poljsko. V ta namen bi se morali posamezni deli odcepiti od sedanje Avstrije in Nemčije. Seveda po Bethmannu Hollwegu to imenoval aneksijo. Toda ruski socialisti prav gotovo ne bodo tega štel za aneksijo; mi tudi ne, Poljaki sami tudi ne in na primer ameriška vlada tudi ne.

Armeni žele za vsako ceno priti izpod Turčije. In armenskemu vprašanju se je vedno pripisoval velik pomen. Tudi socialistična Internacionala se je z njim prav mnogo bavila. Saj ni čudno. Strahoviti masakri Armencev vendar niso bile malenkosti. Rešitev armenskega vprašanja je zelo nujna. Po načelu, ki ga izrekajo ruski socialisti, morajo tudi Armeni dobiti svobodo narodnega razvoja. Toda Armeni sami mislijo, da bo ta svoboda najbolje zavarovana, če se združijo z novo Rusijo, ki naj bi jim zagotovila avtonomijo.

Ali bi bila to aneksija? Na prvi pogled bi se lahko tako označila; toda če se nekoliko natančneje pogleda, je to le prosta zveza iz svobodne volje.

Tako je cela dolga vrsta vprašanj, ki so v zvezi z mirom, katerih pravi pomen pa ni splošno znan. Zato ga je treba pojasniti in razpravljati o njem.

Med temi problemi je tudi jugoslovansko vprašanje. Prav sedanja vojna je razkrila njegovo važnost. Že dostikrat smo pojasnili, da se je ta vojna morala pričeti na Balkanu, zato ker je nemška imperialistična ekspanzija potrebovala pot čez Balkan. In če bi se bila balkanska vojna končala z možno balkansko zvezo, kakor so jo zahtevali balkanski socialisti, je mogoče, da bi bila ta vojna izostala, er ne bi bil mogel kajzerjem špekulirati z nasprotji na Balkanu. Prav zato je Avstrija evrala spravo po prvi balkanski vojni in naravnost podpihovala bolgarskega Ferdinanda, naj napade Srbijo.

Le žalostna kratkovidnost more smatrati jugoslovansko in balkansko vprašanje za malopomembno nacionalno zadevo. V resnici je to evropski in vsled tega svetovni problem. Trajnost bodočega miru je v veliki meri odvisna od poveljne rešitve tega problema.

Zatorej se ne sme o tem vprašanju molčati, ampak tisti, ki so najbolj prizadeti, imajo tudi največ dolžnosti, da razpravljajo o njem in da pouče o njem vso Internacionalo.

Mi bomo opravljali to dolžnost, kolikor nam bodo le moči dopuščale. Kajti storili bi smrten greh, če je ne bi opravili. Lani smo poslali svojo spomenico Internacionali; in če hočemo biti do sledni, moramo nadaljevati to delo. Prav posebno

bomo skrbeli, da bodo ruski socialisti natančno poučeni o stvari in da dabi Internacionala podrobnosti, katerih se nima. Če ne bi tega storili, bi zanemarili svojo veliko dolžnost napram socializmu.

Sodrugu Hillquitu verjamemo, da ne priporoča separatnega miru med Rusijo in Nemčijo. Ko je vodil zaslišavanje na konvenciji v St. Louisu nam je bilo to jasno. Kajti dejal je, da ima Rusija pravico braniti pridobljeno svobodo ne le proti notranjim, ampak tudi praoti zunanjim sovražnikom.

Toda sodrug Hillquit je bil boter tiste izjave, ki jo je na št. lopiški konvenciji sprejela večina. In prav ta izjava se lahko razlaga tako, da se z njo odobrava vsak mir, torej tudi separaten mir med Rusijo in Nemčijo. Očividno so jo mnogi tudi tako razumeli; med te spadajo nedvomno tiste hrvaške organizacije, ki se "zgražajo" nad pismo "Proletarca".

To povzroča nepopolna definicija vojne in njenih vzrokov.

Če je res vsaka vojna le kapitalistična vojna in če služi izključno le kapitalističnim interesom, tedaj je seveda dosledno popolnoma opravičeno, da nastopajo socialisti z vsami močmi in brezobzirno proti vsaki vojni; če ne morejo nastopiti zoper vojni v celoti, naj nastopijo zoper tisti del, ki ga morejo obvladati. Ruski socialisti imajo nedvomno priliko, da nastopijo za mir svoje dežele z Nemčijo in njenimi zaveznicami; ergo naj v zmislu izjave večine nastopijo in sklenejo mir s kajzerjem in Karlom.

Toda ruski socialisti nočejo. Sodrugu Hillquit tudi noče.

Zakaj ne?

Zato ne, ker Rusija danes ne vodi kapitalistične vojne, ampak brani svojo demokracijo in je prepričana, da bi bil poraz njene demokracije katastrofa za ves delavski razred.

To mislimo tudi mi. Zdi se nam, da je tudi sodrug Hillquit enakega mnenja. Rusija vodi obrambno vojno.

A glejmo! Izjava večine svari delavstvo, naj se ne da vjeti v zauko takozvane obrambne vojne.

To se mora razlagati tako, da sploh ni obrambnih vojn, ampak da je vsaka vojna na vsaki strani imperialistična, da nimajo delavci kaj braniti in da jih ne more vojna v nobenem slučaju na noben drug način zanimati, kakor da nastopajo zoper njo.

A vendar pravi sodrug Hillquit, da imajo ruski delavci kaj braniti, ker je v nevarnosti njihova svoboda — oziroma tisti kos njihove svobode, ki so si ga priborili, iz katerega pa mora zrasti večja svoboda zanje in ki je obenem opora osvoboditve za druge.

Izjava večine je torej z mišljenjem sodruga Hillquita v bistvenem nasprotju. Nič ne pomaga,

če bo sodrug Hillquit dejal, da opisuje izjava vzroke kapitalističnih vojn, da je pa Rusija sedaj v posebnem položaju. Izjava, ki se bavi z vojno sploh, mora obdelati vse njene strani, posebno sedaj, ko ima ta vojna, kakor pravi Hillquit sam, za Rusijo poseben pomen, drugačen nego je označen v izjavi večine.

S tem, da se izreka zoper separaten mir, je sodrug Hillquit že povedal, da ne mara brezpogojnega miru, takozvanega miru za vsako ceno. Tudi on ima svoje pogoje.

Ali ne le da ni o izjavi večine čitati tega, temveč ta izjava vodi naravnost do zaključka, da moramo biti za mir za vsako ceno.

Zato je ta izjava nevarna. Če bi bila sprejeta, bi se je prav gotovo posluževali tiste, ki zahtevajo mir za vsako ceno, torej tudi za ceno uničenja ruske demokracije, za ceno takih razmer, ki bi nujno zoper provocirale novo vojno.

Kdor ima to pred očmi, ne more glasovati za izjavo večine.

Izjava manjšine sicer tudi ne rešuje vprašanja vojne sploh. Ali če ga ni rešila ne ena ne druga resolucija, je vsekakor boljša tista, ki se ne baha, da ga je rešila, ampak pušča problem faktično odprt, kakor mora ostati odprt dotlej, dokler ne bo mogla Internacionala v ugodnejših razmerah in na podlagi vseh izkušenj govoriti o njem.

Kar je za ravnanje proletariata v Ameriki v sedanjem vojnem času praktično potrebno, pa obsega izjava manjšine vse. Ona daje navodila za razredni boj in za zahteve, ki naj jih proletariati v tej krizi zastopa v svoji deželi, zadostuje praktičnim potrebam, pušča v teoretičnem vprašanju svobodo njenega in diskusije in odpravlja s tem največjo nevarnost, ki bi mogla zadeti stranko, namreč razkol.

Nemčija in Avstrija sta se baje popolnoma sporazumeli o poljskem vprašanju, o katerem sta se posvetovala nemški kancelar Bethmannu Hollweg in avstrijski zunanji minister graf Černin na konferenci v nemškem glavnem stanju.

O tem, kako sta se oba modrijana sporazumela, ne pove poročilo ničesar. Pa tudi ni treba mnogo besed. Tega, kar bi se moralo zgoditi, gotovo nista sklenila. Morala bi se namreč obnoviti vsa Poljska in v ta namen bi morali Avstrija in Nemčija prepustiti svoje poljske kraje Poljakom. Tega pa po vsej dosežanji politiki in po vseh dosežanih izjavah gotovo ne namerava ne Bethmannu Hollweg ne Černin. Zato tudi nas njihju sporazum ni vreden piškavega oreha.

Eachange Telegraph Company poroča iz Berlina, da je mehški poslanik v Nemčiji podal berlinski vladi noto, ki odločno protestira proti submarinski kampanji. Mehški poslanik in nemški državni tajnik Zimmermann sta baje imela dolgo konferenco zaradi tega.

Kapitalistična industrija in zdravstvo.

Dandanašnji več pač približno vsak misleči človek, da je med človeškim delom in zdravjem zelo tesna zveza. Kapitalistični sistem, ki sloni na veleindustriji, je ustvaril posebne zdravstvene razmere, ki jih ni poznal prejšnji človek, živeč mnogo več v prosti naravi od se.

Res je, da je zdravniška veda zelo močno danjena. Dandanašnji več pač približno vsak misleči človek, da je med človeškim delom in zdravjem zelo tesna zveza. Kapitalistični sistem, ki sloni na veleindustriji, je ustvaril posebne zdravstvene razmere, ki jih ni poznal prejšnji človek, živeč mnogo več v prosti naravi od se.

Ni, da bi moralo biti tako. Razširjanja boleznih in naraščanja umrljivosti v delavskih slojih ne povzročajo industrija sama na sebi, ampak kapitalistična industrija, ki cenil profit višje kakor zdravje in življenje. V družbi, ki bi bila organizirana za blaginjo vsega človeštva, bi se tudi industrija lahko uredila na tak način, da bi bilo zdravje in življenje delavcev varno v njej.

Sedaj ni tega, in če kdo, ki ni natančneje poučen o razmerah, zve, kakšne škode povzročajo boleznih v tem sistemu, mora osupniti.

V Zedinjenih državah naštejemo okrog 30 milijonov delavcev, ki izgube poprečno po devet dni na leto vsled boleznih. To znaša skupaj vsako leto celih 739,736 let in če se ceni poprečna dnevna plača na \$2.50 in stroški zdravniške pomoči na \$1.00 na dan, znaša letna izguba za teh 30 milijonov delavcev nad 945 milijonov dolarjev. Pri tem pa še niso vštete izgube, ki nastanejo vsled predčasnega izčrpanja sil in zastajanja industrijskega razvoja.

Izguba pa ni omejena le na delavca samega. Vzeti moramo v poštev tudi izgubo, katero ima proizvajalec ali podjetnik in ki znaša pri posameznem delavcu poprečno po \$5.00 na dan ali pri vseh delavcih 1500 milijonov na leto.

Moderna industrija je nekaj, kar nasprotuje samemu sebi. Ona proizvaja v številnih slučajih boleznih in bedo, a proizvaja na drugi strani živila, obleke, stanovanja, sredstva za potovanje, razvedrilo in na tisoče drugih stvari. Bogastvo, ki ga proizvaja vsako leto industrija, nam daje v roke najuspešnejše orožje za boj proti boleznim.

Splošno priznano dejstvo je, da je mogoče preprečiti boleznih, nastale vsled industrije, in da se lahko življenjska doba vsakega posameznika podaljša s pomočjo osebne, socialne in industrijske higijene. Prav lahko se trdi, da je mogoče preprečiti najmanj 25 odstotkov boleznih med delavstvom, vled česar bi se zmanjšale sedanje izgube za celih 67 milijonov dni na leto ter prihranilo delavcem \$168,750,000, ne glede na večje dobičke podjetnikov.

Na podlagi vsega tega je jasno, da bi ne smela nobena industrija že v svojem lastnem interesu škodljivo vplivati na zdravstveno stanje svojega

delavstva. Kljub temu pa ne vzhajajo to dejstvo pri podjetnikih onega zanimanja, ki bi ga moralo. Le malo podjetnikov je, ki so izračunali, koliko izgub imajo vsde boleznih med svojimi delavci. Izračunavanje takih izgub pa ni posebno težka stvar in se lahko napravi na sledeči način:

Določil najprvo poprečni zaslužek svojih uslužbencev. Skupni svoti plač za vse delavce dodaj stroške za ves material, ki je potreben pri izdelovanju blaga. To skupno svoto odštej od skupnih dohodkov iz prodaje ter razdeli dobljeno svoto med število delavcev, ki so bili zaposleni pri izdelovanju tega blaga. Številke, ki jih dobiš na ta način, kažejo, koliko je vsak posamezni delavec zaslužil prek svoje plače.

Če bi bila tvornica zaprta, bi izgubil delavec le plačo, dočim bi bili stroški zasurovine prihranjeni za podjetje. Skupna svota preko plačilne listine za uslužbenec in stroški materiala bi tedaj tvorili svoto, katero bi podjetje dejansko izgubilo vsled prekinjenja obratovanja.

Poprečna plača delavcev v Zedinjenih državah znaša nekako 25 centov na uro. Splošno pa se računa, da mora dobiti podjetje za vsako uro 50 centov od vsakega delavca, če hoče uspešno obratovati. Vsled tega se lahko pravi, da izgubi delavec, če ne dela eno uro, svojih 25 centov, družba pa 50 centov. To se zgodi seveda tudi v slučaju, če se preneha z delom vsled poškodbe ali boleznih. V državah, v katerih so uveljavljene delavske odškodninske postave, mora plačati ipodjetnik po prvih dveh tednih po poškodbi 50 odstotkov izgube, katero ima delavec vsled poškodbe, to je polovico 25 centov, vsled česar nastane izguba za podjetje do 62 in pol centa na uro, dočim trpi delavec 12 centov in pol, kar pomeni polovico njegove plače na uro.

Uslužbenec ima pravico zahtevati varstvo proti ogroženju zdravja pri delu, ima pravico do zdravih delovnih pogojev. Nasprotno pa ima seveda tudi delodajalec pravico zahtevati od delavca, da ohrani svoje zdravje, in v tem slučaju bi morala poseči vmes državna oblast in skrbeti za zdrava stanovanja, zdravo vodo in hrano, kar je vse neobhodno potrebno, če se hoče delavec vzdržati na višku svoje moči in uspešnosti.

V normalnih razmerah bi moralo biti delo krepilo za telo in duha. Da pa bi bilo to, bi se morale uresničiti vse zahteve moderne higijene, brez katerih vrši industrija na delavstvo najbolj pogubonosni vpliv.

Omeniti hočemo s par besedami razvoj delavca in njega okolice. Pred nekako sto leti se je izdelovalo blago večinoma v delavčevem domu. Ko so se množile zahteve, je poklical svoje sosedo, ki naj bi mu pomagali. Podjetje je napredovalo in raslo od dne do dne. Vsled vedno večjega povpraševanja po delavskih močeh je drlo vse v take kraje, in posledica je bila prenapolnjenost posameznih industrijskih krajev.

Ako pomislimo, da preživijo delavci od osem do dvanaest ur in od šest do sedem dni na teden ali 52 tednov na leto na mestu svojega dela, si lahko predstavljamo, kako velikanski vpliv ima

jo na njegovo zdravje razmere, v katerih opravlja svoje delo.

Razmere, ki vplivajo na zdravje delavca, so po eni strani naravne ali klimatične, po drugi pa splošne. Nevarnost ogrožanja zdravja je v gotovih slučajih odvisna od narave proizvoda. Ti proizvodi so lahko po svoji naravi škodljivi, kakor na primer kovinski plini, prah in drugi. V drugem slučaju pa so škodljivi pogji, pod katerimi je treba opravljati kakšno delo. Med te je štet vročino, soparico, slab zrak, penapolnjen prostorov, premočno luč, čezmerno napenjanje mišic in drugo.

Eden glavni vzrokov slabega zdravja med delavstvom je penapor, ki je posledica predolgih ur, dalje dela od kosa in vedno večjega uporabljanja strojev. Delo, katero vrše celice v človeškem telesu, proizvaja na drugi strani v teh celicah razpadavine ter povzroča tudi druge izpremembe. Do gotove točke ni to škodljivo. Če pa je delo preveč naporno ali če traja predolgo ali se vrši prehitro, se pričnajo razpadavine zbirati, celice se izčrpajo ter oslabe. Izmučenost je posledica strupa, ki ga ustvari človek sam v svojem telesu in vedno bolj postaja znanstvenikom jasno, da je neprimeren napor eden največjih škodljivcev zdravja.

akor je že omenjeno, se je vršilo prvotno delo doma in vsled tega je bila tudi razsvetljava, gorkota in ventilacija neprimerna. Radi načina zgradb pa je bilo tudi nemogoče izboljšati te razmere. V tem oziru se je danes položaj izboljšal in noben podjetnik ne more pustiti vnevar teh prvotnih zdravstvenih zahtev.

Niše ne vpliva bolj na zdravje delavca, kakor ravno kurjava in zračenje. Dognano dejstvo je, da je za telesno zdravje neobhodno potrebna neprestana dobava svežega zraka. Enake važnosti je primerna razsvetljava delavca. Nezaodnost razsvetljeni prostori so vzrok številnim očesnim boleznim in te imajo za posledice glavobol, nervoznost in prebavne nepravilke. Zdravniki so tudi mnenja, da so slabo razsvetljeni prostori vzrok slabokrvnosti, ki je posebno med mladimi delavci kaj pogosta prikazen.

Gotove panoge industrije so nevarne same po sebi in pri teh je zaznamovati kljub vsem varnostnim odredbam veliko število obolezlosti. Te boleznih imenujemo boleznih vsled poklica. Dočim so nam škodljivosti, povzročene vsled strupov, plinov in drugih sličnih stvari, znane, je na drugi strani nebroj delavcev, katerih zdravje je neprestano ogroženo vsled nezdravih razmer, v katerih morajo opravljati svoje delo. Izračunalo se je, da spada v to vrsto najmanj 90 odstotkov vseh panog industrije. To je tudi polje, kjer bi lahko izvršila industrijska higijena največ dobrega.

Za izboljšanje higijenskih razmer med delavstvom je treba tri stvari: Preiskave, vzgoje in postav.

Vzgoja se ne sme omejit na delavca samega in na delodajaleca, temveč se mora razširit na širše občinstvo, kajti vsa zgodovina tega gibanja nam kaže, da je treba za končni uspeh predvsem po-

svitljenega občinstva. Vzgoja v tem smislu mora biti temeljita in vse zakonodaja bi bile brez uspešne, če bi se ne opiralo na širšo javnost.

Vsak podjeten in pošten delodajalec se mora vprašati dandanašnji: Kaj moram spraviti v svoje podjetje, da zvišam produkcijo, zmanjšam stroške ter obenem povečam plače? V teh dnevih velike industrijske stiske je treba odgovora na to vprašanje in ako je kje kak činitelj, ki potrebuje rešitve, je to razumna industrijska higijena.

V vsej stroki preventivne medicine, to je zdravstva, ki skuša preprečiti boleznih, ne mudi nobena stvar tako neposrednih in zadovoljivih uspehov, kakor ravno inudustrijska higijena. Ta pojem je dosti širok, da obsega vse zdravstvene in higijenične razmere, ki obdajajo delavca pri delu.

V pričetku zdravniškega delovanja v industriji se je smatralo redno zaposlenje zdravnika v kakšnem industrijskem podjetju za znamenje dobrohotnega razpoloženja napram uslužbenem. Če je bilo to resnično ali ne, so vendar uspehi pokazali, da se je izkazalo delo zdravnika uspešno za delodajalca kakor za delavca, kajti obe strani ki sta se obvarovali nepotrebnih stroškov, ki nastanejo vsled poškodb in boleznih. Delo zdravnika pa je tudi pripomoglo do boljših odnošajev med podjetništvom in delavstvom.

Kmalu se je našlo, da se je s prihodom zdravnika tudi povečala produkcija. Vedno bolj se je spoznavala vrednost zdravniške pomoči in to prav posebno tedaj, ko so pričeli razni parlamenti sprejemati delavske odškodninske postave. Te postave nalagajo breme stroškov vsled poškodb na rame delodajalcev in slednji so zavezani, da preskrbe ne le zdravniško pomoč v vsakem posameznem slučaju temveč morajo skrbeti tudi za to, da se po možnosti preprečijo bodoče poškodbe ter odpravijo razmere, ki so kvarljive zdravju uslužbencev.

V nekem velikem podjetju v Massachusetts se je dognalo, da so poškodovani delavci, ki so se poslužili kompanijske bolnišnice, prihranili devetnajst ur na mesec proti onim, ki so iskali zdravniške pomoči drugod in med 4000 slučajih poškodb sta bila le dva lahka slučajja zastrupljenja krvi.

V splošnem obsojajo uspehi industrijske higijene predvsem v izboljševanju razmer za delavce glede na delavne razmere, higijene in delovni čas nadalje v zmanjšanju neprimerne prenapora in v najmanjšem riziku pri takozvanih boleznih vsled poklica. Za proizvajalca obstaja dobiček v povečani produkciji, ki stoji v direktnem razmerju z zdravjem delavstva in končno v blagru, katerega je deležna splošnost potom srečnega, zadovoljnega delavstva, ki dela pod najboljšimi pogoji in kateremu niso ure dela ure muke in neznoznega trpljenja.

Ali kakor na vsakem drugem polju se doseže v sedanjem sistemu uspeh tudi v tem oziru le tam, kjer je dobra, močna delavska organizacija. V resnici se lahko pravi: Čim boljša je delavska organizacija, tem zdravšeje je delavstvo.

Kako se kaže Kras tujim očem.

Arthur Benington, dopisnik newyorskega lista "World", je napisal za svoj časopis članek o primorskem Krasu, ki je zanimiv za Slovence, zlasti za Kraševce, katerim kaže, v kakšni luči vidijo tuje oči ta nenavadni kos sveta.

Benington piše: Kras ima legendo, ki jo pripovedujejo njegovi maloštevilni prebivalci z nekakšnim odločnim zanosom. Povest se glasi nekako sledeče:

Ko je Bog dokončal stvarjenje sveta, je posvetil sedmi dan miru. Popoldne tega dne je hodil po svetu ter si ogledoval delo, ki ga je opravil. Tedaj opazi skale in pečine, ki so kazile lepoto njegovih gozdov in livad. Vedel pa je dobro, da sam ni raztresel teh skal in je prišel do prepričanja, da je moral imeti sam vrag svojo roko vmes, ki je hotel na ta način oskruniti površino zemlje. Nekoliko razjarjen, je vzel v roko vrečo ter pričel pobirati vse te skale. Po dokončanem delu si je zadel to vrečo skal na pleča ter se napotil proti obali, kjer je mislil vreči skale v morje. Vrag, ki se je skrival ter ga je opazoval, pa se je priplazil za njim ter napravil s svojimi rogovi veliko luknjo na dnu vreče. Vsled tega so popadale vse skale iz vreče na tla, kjer je nastal velik kup.

Ker pa se je solnce že bližalo zatonu, je prelozil Bog zbiranje skal na prihodnji dan. Drugi dan pa je uprizoril vrag še več zmošnjav, in sicer z Adamom in Evo ter s prepovedanim sadom. Bog je imel vsled tega veliko več važnejšega posla, kot pa je bilo zbiranje skal. Zmešnjava, ki je nastala tedaj, se je nadaljevala in Bog ni imel nikdar dovolj časa, da odstrani skale, ki jih je nagromadil peklensček. Tako je ostala do današnjega dne ta razrita visoka planina, imenovana Kras, ki izgleda, kakor da so se skale vsega sveta razmetale tam ne vse strani.

Lahko je človeku hoditi po Krasu. Lahko ga je celo prehoditi, ali vprašanje je le, katera pot je lažje. Rekam se zdi, da je lažje iti skozi Kras, kakor preko njega. Povsem edine na vsem svetu

teko reke proti goram in v gore same. Velike reke izginajo v temnih jamah, kjer tvorijo podzemeljske kaskade ali vodopade v globino več stoletnih čevljev ter velika jezera, na katerih površino ne pado nikdar solnena luč. V teh vodah plavajo slepe ribe, prilagodene bivanju v večni temi. (Znane človeške ribice.) Povsod, preko vse površine razritega Krasa je najti globoke luknje ali špijle, kotline, imenovane "doline" (deep pits, called dolines), ki služijo deloma kot ventilatorji in svetlobne odprtine za jame, nahajajoče se v notranjosti zemlje. Gore se dvigajo do višine 6000 čevljev in na obronkih je videti sempatam smreke, ki so našle dovolj prostora za svoje korenine, dočim aspevajo ob vnožju divje črešnje ter grmičevje različne vrste, ki tvorijo neprodorno steno živega lesa. V kotlinah, kjer je tisoletno deževje izpremenilo skale v krvavoredečo zemljo, goje kmetje majhne skupine koruze, poleg tega polja pa žive v borih kočah.

Na Krasu je opaziti spomladi komaj kakšno evetleco. Poletje je vroče in suho. Jesen nima onega čara, ki ga ima pri nas. Zime so divje in polno srasnih vetrov. Pokrajine so naravnost peklenske, njih prebivalci kakor iz kamna, kakor izklesani iz njega.

V "La Lettura", ki izhaja v Milanu, opisuje Segio Granegio na živahen način Kras nad zemljo in pod njo. List "La Nature" v Parizu je približno pred kratkim natančno geološko in topografsko študijo tega najbolj težavnega bojišča izmed vseh evropskih bojišč. Iz teh dveh so posneti glavni podatki pričujočega članka.

Če hoče kdo videti Kras, mora iti vanj ter raziskati njegove labirinte duplin, rek in jezer. Takozvani "Alpinski klub" v Trstu je dobobrega raziskal osemnajst jam in prepado, a večina teh podzemeljskih duplin je ostala še nerazkrita. Raziskovalci so uporabljali vrvnate lestvice in acetilenske svetilke. Nosili so s seboj poljske telefone, barometre, kompase in fotografske kamere. Njih obleka je obstojala iz težkega materiala in

nosili so čelade, da zavarujejo svoje glave pred skalami, ki bi lahko padale na njih glave.

Da se dospe v te jame, je treba večkrat plezati naravnost skozi temne kamine ter se supčati navzdol po vrvi. Številni vodni vrelci napolnjujejo zrak z godbo, ki je slična zvrzolenju ptic; pruhanje perutnic neštete množine netopirjev odmeva semintja v temnem, nedočenem prostoru. Stene zidov so opolke vsled močeh neštetihi stoletji. Veliki stalaktiti vise raz zidov ter so slični velikim drevesnim deblom, ki rastejo v pragozdih Californije.

Izmed številnih rek, ki padajo v morje, je Timavo največja, ki prihaja 200 čevljev široka iz dupline pri St. Giovanni di Duino iz zemeljske globine ter meče v morje več kot 85,000,000 kubičnih čevljev na dan. Izvir te reke je na drugi strani kraškega gorovja, v duplini med Snežnikom ter Reko. Ime Reka je zaznamovanje za podzemeljski tok, ki teče severozapadno nekakih štirideset milj ter se vrže v morje pri Sv. Škocijanu, kjer tvori eno največjih podzemeljskih rek vsega sveta. Ta reka teče skoro 22 milj skozi celo vrsto podzemeljskih labirintov, ki se nahajajo včasih od 900 do 1000 čevljev pod zemeljsko površino. V njih teku dobivajo še veliko množino stranskih dotokov, ki se združujejo vsi v eno reko ter prihajajo na dan v takozvani Čičariji.

Dupline Sv. Škocijana, v katere izginja reka, se pričnajo ob koncu globokega prepada, ki je omejen od visokih gora. V ospredju visokih skal in nekako sto jardov v razdalji je druga stena, izpod katere izvira reka nalik hudourniku. Reka pada v vodopadih ob vnožju gora, se razširja v jezero ter zopet izginja v podzemeljske dupline, vedno globeje v temmino in notranjost matere zemlje.

Nekateri podjetni duhovi so preiskali te podzemeljske reke in dupline s pomočjo vrvi. Spuščali so se preko dvaindvajset vodopadov tlo vnožja duplin ter prišli do površje jezerov, o katerih ni bilo videti nobenega izvika.

Tisza je bil med vsemi državniški centralnega bloka nedvomno najbrutalnejši. Pod njegovo vlado je bila za ogrski parlament vpeljana posebna straža, ki je imela nalogo po sili odpravljati opozicionalne poslance iz parlamenta, če so postali vladi in njeni stranki neprijetni. Zoper vsako demokracijo je Tisza nastopal z bajonetni in strojnimi puškami. Ves njegov režim je slonel na goli sili. Ali ta režim je bil tak, da je bila nemška vlada z njim lahko zadovoljna. Padec Tisze pa grozi s tako spremembo režima, da ne bo mogla biti nemška vlada z njim zadovoljna.

Iz vsega tega pa spoznava, da je bil "sre-

Iz Rotterdamu prihaja sledeče poročilo, kateremu se ne more odrekati gotova zanimivost:

"Padec grofa Tisze in njegovega kabineta je povzročil v Berlinu veliko srbi in celo strah. Smatra se za nov udarec avtokraciji ne le na Ogrskem, ampak sploh v centralnih državah, kjer je imel Tisza veliko oblast.

"Resnost političnega položaja na Ogrskem se zreni v sledečem dunajskem telegramu, ki je bil objavljen v "Berliner Tageblattu" in pravi: "Nihe ne tajji, da je izkazoval Tisza veliko uslugue ne le Ogrski, ampak vsemu centralnemu bloku, Tisza je bil mogočen stebler monarhije. Dve

leti je vzdrževal meščanski mir na Ogrskem. Res je, da je to opravljal s silo, toda z neutajivim uspehom. Sedaj, ko je odstranjen, privede novo razmerje nove skrbi."

V Berlinu presoajo vse politične dogodke s stališča nemških vladnih interesov. To je popolnoma razumljivo. In zaradi tega je tudi razumljivo, da jim dela padec Tisze preglavice. Dosedanji ogrski ministrski predsednik je bil mogočna opora oficijelne nemške politike; boli jih torej, da se je porušil ta stebler. Oni vedo, da je Tisza vladal nasilno, da je bil breobziren in brutalen; ampak to jih ni bolelo. Njegova politika je imela uspeh.

dnjeevropski blok" tekem vojne faktično uresničen in neodvisnost Avstro Ogrske skoraj popolnoma uničena. Za vse centralne države je veljala nemška politika, nemška volja, nemški cilji. Ta "enota" je sedaj v nevarnosti; in to je hudo, kajti ta enota srednjeevropskih sil je bila prvi vojni cilj Nemčije in pogoj vseh njenih nadaljnjih vojnih ciljev.

Zato se nemško časopisje nič ne zmeni o vzrokih demisije, zato ni tam nobene besede o voljni reformi, ampak le tožbe, da se je porušil stebler nemške imperialistične politike.

gl. tajniku S. N. P. J. po združenju.

POGOJI:

1. Članstvo S. D. P. Z. sprejme pravila S. N. P. J. sprejeta dne 5. oktobra 1915. na šesti redni konvenciji v Pittsburghu, Pa. za svoja pravila, katerim se ima vsak član S. D. P. Z. podvreči in pokoriti od dne, ko članstvo S. D. P. Z. sprejme police iz gl. urada S. N. P. J., podpisane od gl. preds. in gl. tajnika S. N. P. J.

2. Članstvo S. D. P. Z. sprejme vse sklepe, sprejete potom referendumov in sklepov gl. odbora S. N. P. J. za polnomočne, katerim se hoče podvreči in se po njih ravnanj z dne, ko prejme police iz gl. urada S. N. P. J.

3. Poleg razredov v pravilih S. N. P. J. se dovili članom S. D. P. Z., ki imajo sedaj police glaseče se za \$200 ali \$250 za posmrtnino, da se jim po združenju izdajo pri S. N. P. J. ravno tako police, če tako zahtevajo in da se po združenju ne izda nobenemu staremu in ne novo pristopnemu članu police za \$200 ali \$250, in razreda se razpustita.

4. Člani S. D. P. Z., zavarovani za \$200 ali \$250 lahko znižajo zavarovalnino in vstopijo v razred za \$150 zavarovalnino brez zdravniške preiskave in plačajo assessment po starosti pristopa v zvezo in v smislu lestvice N. F. C. za \$150 usmrtnine.

5. Kdor želi zvišati posmrtnino od \$200 ali \$250 na \$600, se mora dati zdravniško preiskati in assessment plačati za svoto, za katero zviša posmrtnino po današnji starosti.

6. Člani S. D. P. Z., zavarovani za \$500 posmrtnine, morajo stopiti po združenju v razred za \$600 brez zdravniške preiskave. Assessment plačajo po starosti pristopa v zvezo in v smislu lestvice N. F. C. za 600 oziroma za \$100 več kot prej pri S. D. P. Z.

7. Člani S. D. P. Z., ki imajo sedaj police za \$1000, prejmejo po združenju od S. N. P. J. police za 1000 brez zdravniške preiskave, assessment plačajo po starosti pristopa v zvezo in v smislu lestvice N. F. C.

8. Člani zveze, ki so tudi člani S. N. P. J. pri prvi zavarovanju za \$500 in drugi za \$600; lahko, če tako zahtevajo, dobe police od S. N. P. J. po združenju za \$1100 brez zdravniške preiskave. Assessment imajo plačati za \$500 zavarovalnino kot plačajo sedaj pri zvezi, za \$600 pa kot plačajo pri enotni. V smislu starosti v kateri je vstopil v zvezo in enotno, se ima dobiti srednja starostna lestvica, po kateri imajo taki člani plačati svoje assessmente. Priporočljivo pač je, da vzamejo taki člani po združenju police za \$1000 zavarovalnino. V razred za \$1100 se po združenju ne sprejme noben stari in na novo pristopni član, in se razpusti.

9. Člani zveze in enote, katerih zavarovalnina sedaj pred združenjem presega \$1500, morejo po združenju zahtevati police za \$1500 in za to vsoto plačajo svoje prispevke.

10. Člani obeh organizacij, zavarovani za \$500 ali \$600 pri eni organizaciji in za \$1000 pri drugi, dobe po združenju police od S. N. P. J. za vsoto \$1500. Prispevke plačajo kot sedaj pri obeh organizacijah za vsoto, za katero so zavarovani.

11. V kraju, kjer sta dva ali več društev S. N. P. J. in S. D. P. Z. in številu članstva ne presega 100 članov, se imajo taka društva po združenju združiti v eno društvo. (izvzeta so ženska društva). Številka društva se obrzdi S. N. P. J., ime določajo društva na skupni seji; za slučaj da se članstvo ne more zediniti radi imena, določijo ime se ja gl. odbora. Odborniki določijo glavne seje ostanejo tistega društva, katero je po številu članstva močnejše; lahko pa se izvolijo tudi taki, ki imajo več znožnosti, če tako zahteva 2/3 članov obeh društev.

12. V kraju, kjer ni društva S. N. P. J. in obstoji društvo S. D. P. Z., dobi tako društvo po združenju novo številko, katero določi gl. tajnik S. N. P. J., a ime ostane staro.

13. Glavni odborniki S. D. P. Z. imajo skrbeti, da so pregledane knjige S. D. P. Z. od državnih nadzornikov ali pa od večaka in predložiti morajo gl. odboru S. N. P. J. kopij bilance, ki mora izkazovati natančno premoženje, inventar, obveznosti in vrednostne stvari; natančno ime bank in

drugih zavodov, kjer je naloženo premoženje zveze.

14. Odborniki zveze morajo na svoji seji izdelati resolucijo in je predložiti bankam, na katerih se nahaja zvezno premoženje, da se more to po sprejetju te pogodbe in po pregledu zveznih knjig od državnih nadzornikov ali večaka, dvigniti le s podpisal uradnikov zveze, na katerih ime je denar naložen in s podpis gl. tajnika in gl. blagajnika S. N. P. J.

15. Premoženje zveze se ima po presejitvi gl. urada S. D. P. Z. vložiti v banko, v kateri je naložen denar S. N. P. J. na ime S. N. P. J., ki se more dvigati do dovršene združitve s podpis gl. tajnika in gl. blagajnika S. N. P. J.

16. Ko se dovrši noznanje delo združitve in ko vsi člani S. D. P. Z. prejmejo police iz gl. urada S. N. P. J., se premoženje S. D. P. Z. more dvigniti s podpis gl. tajnika in gl. blagajnika S. N. P. J. in investirati v smislu pravil S. N. P. J.

17. Glavni tajnik S. D. P. Z. ostane po dovršenem združenju kot uradnik v gl. uradu S. N. P. J. do prihodnje konvencije S. N. P. J. z mesečno plačo \$100, in je za svoje delo odgovoren gl. tajniku S. N. P. J.

18. Glavni odbornikom S. N. P. J. s sporazumom gl. tajnika S. D. P. Z. se da polna moč reševati vse zadeve, ki niso jasno označene v tej pogodbi, ki znajo priti sčasoma, da jih reši v prid organizacije, da se združitve izvrši, čim hitreje je mogoče.

19. S. N. P. J. prevzame članstvo S. D. P. Z. za svoje članstvo z vsemi pravicami in dolžnostmi, kot predpisujejo pravila S. N. P. J., prevzame njene dolgeve na posmrtninah, poškodbah in odpravninah in bolniških podporah, ko je premoženje S. D. P. Z. izročeno S. N. P. J. in če članstvo S. D. P. Z. sprejme z 2/3 večino oddanih glasov pravila S. N. P. J. za svoja pravila in vse sklepe, sprejete na konvencijah, sklepe sprejete potom referendumov in sklepe glavnega odbora S. N. P. J. za njih veljavne.

20. S. N. P. J. jamči članstvu S. D. P. Z. po združenju iste pravice, kot jih imajo člani S. N. P. J. v smislu pravil, od katerih se zahtevajo ravno iste dolžnosti na pram enotni, kakršne imajo člani S. N. P. J.

21. Pogoji za združenje postanejo veljavni s prvim dnem, ko S. D. P. Z. izroči svoje premoženje S. N. P. J. in se gl. tajnik S. D. P. Z. preseli z vsem premoženjem zveze v gl. urad S. N. P. J. in je nepreklicano.

22. Glavni odborniki obeh organizacij in odbor za združenje potrjujejo s svojimi lastnoročnimi podpisi pogodbo za združenje S. D. P. Z. z S. N. P. J. v smislu izida splošnega glasovanja članstva S. D. P. Z. za merodajno, po kateri se ima izvršiti združenje.

Sledi razpravljanje pogodbe po posameznih točkah, katere se sprejme, ertajo ali pa dopolnijo naslednje:

Med 5. in 6. točko se uvrsti nova naslednja točka:

Člani S. D. P. Z. zavarovani za \$100 posmrtnine, morajo vstopiti po združenju v razred za \$150 brez zdravniške preiskave, mesečno plačajo po starosti pristopa v zvezo, in v smislu N. F. C. lestvice, za \$150 oziroma za \$50 več kot prej pri S. D. P. Z.

9. točka se spremeni sledeče:

Člani Zveze in enote, katerih zavarovalnina sedaj pred združenjem presega \$1500, dobe novo police za \$1500, a se jim na zahtevo izdajo dve police v dosego cele vsote, za katero so pred združenjem zavarovani pri obeh organizacijah.

V točki 10. se črta "ali \$600."

Med 10. in 11. točko se uvrsti nova točka:

Za bolniško podporo zavarovani člani S. D. P. Z. ostanejo po združenju zavarovani, za kolikor so bili pred združenjem. Člani, ki so zavarovani pri obeh organizacijah za bolniško podporo, morejo tudi po združenju ostati zavarovani za bolniško podporo, za kolikor so zavarovani pred združenjem.

11. točka naj se glasi:

V kraju, kjer se nahaja več društev S. N. P. J. in S. D. P. Z. se priporoča, da se združijo v eno društvo, tako združeno društvo obrzdi številko najstarejšega ostanega društva S. N. P. J., ime

pa določajo društva na skupni seji. Za slučaj, da se članstvo ne more zediniti radi imena, določijo ime se ja gl. odbora S. N. P. J. Odborniki do glavne seje ostanejo tistega društva, katero je po številu članstva močnejše; lahko pa se izvolijo tudi taki, ki imajo več znožnosti, če tako zahteva 2/3 članov skupnih društev.

12. točka se ima glasi:

V naselbinah, kjer se nahaja samo društvo S. D. P. Z., mu določi gl. tajnik S. N. P. J. novo številko, a ime ostane staro. V naselbinah, kjer se pa nahajajo društva obeh organizacij, in se ista vsled nesporazuma ali pa vsled morebitnih drugih vzrokov ne morejo zediniti, dobe društva S. D. P. Z. novo številko, ki jim jo določi gl. tajnik S. N. P. J., a imena ostanejo prejšnja.

15. točka, druga vrsta, se izpušte besede:

"Banko, na kateri je naložen denar S. N. P. J. na"

17. točka, se črta "100" ter nadomesti z "ne manj kot \$125."

20. točka, naj se glasi:

Slovenska Narodna Podporna Jednota postavno jamči (ostalo nespremenjeno)

Med točko 21. in 22. se uvrsti nova točka:

S. N. P. J. pripozna gl. odbornike, S. D. P. Z. kot glavne zastopnike bišje organizacije, za del gl. odbora S. N. P. J. na prihodnji konvenciji S. N. P. J.

Novo točko 21. in 22. točko je gl. odbor S. D. P. Z. vključil, ker uvidi za potrebno, da zastopa kot bišje organizacije, v slučaju morebitnih kočljivih stvari, nastalih še v prejšnjem času, da se tako morejo temeljito rešiti na prihodnji konvenciji S. N. P. J., v prid skupne organizacije.

Sklene se, da se popravljeni pogoji predložijo gl. odboru S. N. P. J., da jih odobri, ali pa odkloni v teku 14dih dni po prejemu.

Tajnik priporoča, da se stopi v ožji stik tudi z ostalimi organizacijami, katere so se izrekle za združitve, v svrhu istočasne združitve s S. N. P. J. da se tako more izvršiti združitve v širšem obsegu.

Tajnik prečita došlo pismo v katerem se pojasnjuje, da je 13 članov S. D. P. Z. v naselbini, kjer do sedaj še ni društva S. D. P. Z. ter da si omenjeni žele ustanoviti svoje lastno društvo, s pripombo, da upajo, da bi društvo v kratkem času zelo naraslo; sklene se, da se v tem slučaju ravna po pravilih, ter se prepusti tajniku, da zadevo reši.

Tajnik poroča, da so tiskovine police (certificati) pošte in da jih je potreba naročiti. Stvar se prepusti tajniku, da jih naroči, ako uvidi, da bi se združitve prej ne izvršila.

Sklep: V slučaju, da bi se združitve s S. N. P. J. ne mogla izvršiti v doglednem času, tedaj naj se takoj skliče izredna seja gl. odbora S. D. P. Z. in dr. Sv. Barbare, ki naj storita odločne korake za takojšnje združitve.

Predsednik zaključit sejo ob 6:30 zvečer.

John Prostor, predsednik.
Andrew Vidrieh, zapisnikar.

NAZVANILLO.

Klub "Mladi vrh" št. 13. J. S. Z. v Sygonu, Pa. priredi dne 16. junija t. l. veliko letno veselico, kar naj cenjeno občinstvo blagovolji vzeti na znanje in nas polnoštevilno posetiti na omenjeni dan.

Loyrenc Kančič, tajnik.

Stranka

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

V kratkem dobe naši klub od tajnikov okrajnih ali državnih organizacij glasovnice za glasovanje o stališču stranke z ozirom na vojno in militarizem. Da bo članstvo razumljiva vsobna, izide v "Proletarec" in Radnički Strazi" prevod, poleg katerega bo mogoče članom glasovati inteligentno o točkah za, ali proti. Ta prevod naj tajniki prineso na sejo, ko se bo glasovalo o zadevi. Vsak član mora glasovati samo za eno izjavo, prve ali druge, ne pa za obe. Glasovnice, na katerih bo glasovano za obe izjavi, bodo neveljavne.

Vsa ostala navodila, o kdaj in kam je treba vrniti glasovnice, so naznačena na glasovnicah.

Na gl. stan stranke ali zveznemu tajništvu ni pošiljati glasovnic.

Tajništvo J. S. Z.

TRIMSESONI RACUN J. S. Z.
od 1. januarja do 31. marca 1917.

DOHODKI:

Januar:	Prenos od dec. 1916.....	\$1,131.35
	Članarina.....	596.34
	Članske knjizice.....	1.63
	Znaki.....	3.25
	Literatura.....	6.95
	Razno.....	82.91
		\$1,822.10

Februar:

Članarina.....	\$ 501.57
Članske knjizice.....	6.94
Znaki.....	21.75
Literatura.....	36.84
Razno.....	24.44
	\$ 591.54

Marec:

Članarina.....	\$ 401.65
Članske knjizice.....	2.28
Znaki.....	12.15
Literatura.....	41.96
Razno.....	25.79
	\$ 483.78

Skupaj.....\$2,897.42

IZDATKI:

Januar:	Stranki za članarino.....	\$ 297.93
	Plače.....	9.50
	Postarina.....	27.25
	Tisk in urad. potrebine.....	65.70
	Fond zvezne tiskarne.....	135.10
	Posojila.....	15.00
	Razno.....	64.82
		\$ 683.30

Februar:

Stranki za članarino.....	\$ 249.62
Tisk in urad. potrebine.....	127.77
Fond zvezne tiskarne.....	123.00
Postarina.....	14.50
Razno.....	5.90
	\$ 519.99

Marec:

Stranki za članarino.....	\$ 202.25
Fond zvezne tiskarne.....	104.80
Plače.....	11.00
Postarina.....	16.17
Tiskov. in urad. potrebine.....	44.73
Agitacija.....	35.00
Razno.....	13.60
	\$ 427.55

Skupaj.....\$1,626.84
Dohodki.....\$2,897.42
Izdutki.....1,626.84

Blagajna 31. marca \$1,270.58

IMETEK:

Blagajna dne 31. marca.....	\$1,270.58
Fond zvezne tiskarne.....	6,152.82
Dolg zveze.....	571.89
	\$7,995.29

DOLG:

T. Cvetkova plača od 1. jan. do 31. marca.....	\$ 78.00
Stranki za 50,000 fond.....	29.00
Stranki za znake in druge naročila.....	9.15
Imetek.....	\$7,995.29
Dolg.....	116.15

Čisti imetek dne 31. marca \$7,879.14
Frank Petrich, gl. tajnik.
Za nadzorni odbor:
Louis F. Truger, s. r.
Miter Sekulich, s. r.

ČLANOM J. S. Z. NA ZNANJE.

Izjave večine in manjšine o vojni in militarizmu, kakor tudi vse izpremembe pravil in nova platforma, sprejeta na St. Louiski konvenciji socialistične stranke, gre v kratkem na splošno glasovanje in stopi v veljavo, ko bo o predlogah odglasovano. Dotlej so v veljavi vse stare izjave in pravila.

Toliko na znanje, da ne bo zmešnjave.

Tajništvo J. S. Z.

SLOVENCEM V ZAPADNI PENNSYLVANIJ.

Hermine, Pa.

Jugoslovanski socialistični klub št. 69 v Hermine, Pa., priredi dne 4. junija, to je na praznik neodvisnosti, velik javen ljudski shod, na katerem bo govoril sodrug Etbin Kristan iz Chicaga. V angleškem jeziku pa nastopi govornik tukajšnje okrajne organizacije.

Rojaki, ne zamudite lepe prilike, ki vam jo ponuja tukajšnji klub in udeležite se shoda v čim večjem številu. Živimo v kritičnem času, ko se pripravljajo nove razmere in treba je, da smo tudi mi pripravljani za vse slučajne. Kdor je pasiven, se ne more pritoževati, če ga potem dogodki bijejo in davijo. Interesi delavstva so v sedanjih svetovni krizi na dnevnem redu in delavci sami moramo skrbeti, kako jih bomo varovali.

Popolu program objavljamo pravočasno v "Proletarec" in v "Prosveti".

S. soc. pozdravom
Rud. Ograjensek, tajnik.

Milwaukee, Wis.

Jugoslov. soc. združenje br. 9 priredi v nedeljo, 3. januarja '17 velik izlet v Taskas Grove. Začetek piknika ob 9. dopoldne. Vstopnina 10 centov za osobo. Otroci izpod 12 let so prosti. Vzemite s Woodlawn ali pa Burnham West Allis kara na Reed St.

Za zabavni odbor
Thos. Stepien,

Detroit, Mich.

Vse člane kluba št. 114 pozivam, naj se zanesljivo udeležijo

Splošna slabost

okamenela jetra, neprebravnost, zaprtje in zapeke napravijo bolnike jako slabotnega. Da popravite te nerednosti, preprečite njih nastoj in da ojačate ves vaš sistem, rabite

Severa's Balsam of Life

(SEVEROV ŽIVLJENSKI BALZAM)

IZVRSTNA TONIKA.

Cena 75 centov.

Oni, ki dvomijo, naj blagovoljno čitatelj naslednje pismo, katero smo pred kratkem prejeli:

"Želim se Vam zahvaliti za Severov Življenjski Balzam. Imela sem neprestano bolečino v želodcu, bila sem zelo slaba in tudi tekočim niso pomagali. Ču sem porabila eno steklenico Severovega Življenjskega Balzama, so izginele vse nerednosti. Prosim, objavite to v časopisu v korist vsem onim, ki imajo podobne bolezni."
Mrs. Paget of Moquah, Wis.

Kupite Severova zdravila v vaši lekarni. Zahtevajte edinclo Severova, da se tako izognete ponarabi. Ako ne morete dobiti Severovih zdravil v vašem kraju, tedaj pišite naravnost na:

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vesba.....	\$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaskih klavnice.....	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda.....	.50
Proletariat.....	.10
Etbin Kristan: Nevarni socializem.....	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem.....	.10
Socializem.....	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva".....	.10
Kapitalistični razred.....	.10
Vojna in socialna demokracija.....	.15
Prof. Wahrung (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svezobna znanost.....	.25
O konsumnih društvih.....	.10
Združna prodajalna ali konsum.....	.05
Katoliška cerkev in socializem.....	.10
Speved papeža Aleksandra.....	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštne prosto.

PROLETAREC.
4008 W. 31st St. CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd. Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date na stran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početak ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolara dobita vašo bančno knjžico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Posiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajmo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

prihodnje mesečne seje dne 3. junija. Razum drugih zelo važnih točk, ki jih je treba rešiti, imamo tudi volitev novega odbora. Noben član naj torej ne manjka. Začetek točno ob 9:30 dopoldne.

Ivan Potočnik, tajnik.

Cleveland, Ohio.

Članom socialistične stranke stanujočim v 23. Wardi in splot članom klubov št. 27 in 71 J. S. Z. se naznanja, da se vrši 5. junija ob 8 zvečer Ward konvencija, na kateri se bo vršilo nominiranje Councilmana za 23 Ward.

J. Jauh
Ward Organizator.

ZA WISCONSIN.

Milwaukee, Wis.

Jugoslovanski socialistični konferenčni odbor št. 4 v Wisconsinu ima svojo redno sejo v nedeljo 3. junija 1917 ob 9 dopoldne v prostorih Udruženja broj 35 in 461-54. Ave., West Allis, Wis. Razum rednih mesečnih poročil so na dnevnem redu tudi važne reči,

kakor vprašanje o pisavi naših listov. Radnička Straža in "Proletarec". Zatorej se vabijo člani vseh klubov, da se udeležijo seje: člani J. S. Z. imajo prost vstop in pravico diskusije.

S socialističnim pozdravom
Thos. Stepien, tajnik.

VABILO

na izlet, katerega priredi Jugoslovanski socialistični klub št. 65 iz Johnstown, Pa. dne 3. junija t. l. v prijazni naselbini na Kelso, Pa.

Skupaj se zberemo ob 10. uri dopoldne na 9. Ave. in Broadway in dvorani društva "Adrija", nato se podamo v zgoraj omenjeno naselbino.

Sveže pivo, dober prigrizek in dobro godbo imamo preskrbljeno. Vabimo vse zavedne delavce iz Johnstownske okolice, posebno podružnice iz Evanslina, da se nam vsi do zadnjega pridružijo, da se v prosti naravi nekoliko poveseľimo. Ob prvi približ Vam povrnemo.

ODBOJE.

IVERJE.

V zapuščeni generala Bissinga, ki je umrl kot nemški generalni guverner Belgije, so našli spomeniko, o kateri mislijo, da je bila pripravljena za nemškega kajzerja. Ta spomenika pravi, da je sprava Nemčije z Belgijo absolutno nemogoča in da je aneksija Belgije nujno potrebna kot priprava za drugo vojno, ki jo bo Nemčija morala voditi z Anglijo. Spomenika uaglaša, da ne bi nobena pogodba, naj bi bila kolikorkoli trdna, ne zadržala Belgije od vstopa v Nemčiji sovrajni tabbor. Zato se mora Belgija podjariniti, belgijska dinastija odstaviti in dežela vladati z železno roko, da se ne bi ponovila napaka, ki se je storila v Alzaciji in Loreni ter na nemškem Poljskem s poizkusi za spravo.

Bissing je spadal med najodličnejše pristaše nemške vojne stranke in nemškega imperializma. V Belgiji se je izkazal kot okrutni despot in velik del trpljenja, ki ga je prebil belgijski narod, je bil naravnost njegovo delo. Po metodi, po kateri je on ravnal v težko izkušeni deželi, je lahko ugeniti, kako si je zamisljal tisto železno roko, s katero naj bi Nemčija tudi po vojni držala Belgijo.

Bissing ni bil nemški kancelar. Toda bil je generalni guverner Belgije in če ne bi bila nemška vlada odobravalta njegovih temeljnih nazorov, ga gotovo ne bi bila pustila na tem mestu. Mne, nje, ki ga ima katerikoli general o velikih političnih vprašanjih, ni velikega pomena; ali nazo-

ri generala, kateremu je izročena taka moč kakor generalnemu guvernerju Belgije, že nekaj pomeni. In dokler vidijo Belgijci, da se v dogovorih uradnih krogih tako govori o aneksiji njihove dežele, je razumljivo, da se boje takih namenov in da ne morejo imeti nobenega zaupanja do nemške vlade.

Iz Hnaga poročajo, da je imela Nemčija do konca aprila po uradnih poročilih 4,245,8000 mož izgub. Blizu enega milijona je mrtvih, ostali so ranjeni in ujetniki.

S portugalskega prihajajo poročila, da so bili v Lisabonu in drugod po deželi resni nemiri zaradi živežnega vprašanja, da je bilo v glavnem mestu 10 mrtvih in 50 ranjenih in da pe vojaštvo le s težavo napravilo red.

Povsod je živežno vprašanje na dnevnem redu. In prepričani smo lahko, da ostane na dnevnem redu še precej časa po vojni.

Belgijska vlada poroča, da so bili vsi moški od 15. do 65. leta odpeljani v Nemčijo, kjer morajo delati na poljih. Zdad popisujejo ženske brez razlike stanu, da bodo delale na polju v Luksemburgu. Matere z otroci bodo smele ostati doma, druge pa bodo Nemcem na razpolago. Razlike niso delali po stanu.

O moderni socialni filozofiji.

(Konec.)

Veliki svetovni pokreti od prvega krščanstva do socializma so bili tak idealizem, ki je dvigal razpoložljive, preinjal cele družbe; posameznik se je čutil sposobnega nadčloveških dejanj in njegovi osebni interesi so se umikali idealom celote, vso njegovo bitje je bilo v službi socialnega ideala. Kadarkoli se k socialnem idealu dvignemo z prišinjeno od edine ideje in edine težnje, ki nadkrijuje vse osebne težnje.

Socialna filozofija, ki se opira ob sociološko dognana socialna dejstva, pravi, da je bil dualizem čutnih predstav in razumovih pojmov, dualizem individualne empirije in socialnega idealizma, dualizem individualne zavesti in kolektivne zavesti v filozofijah simboliziran v dualizmu človeške družbe. Bog je bil mistična apoteoza družbe. V primitivnih družbah je bil Bog mišljen v prirodnih stvareh, v živalih in rastlinah. V kulturnejših družbah je bilo božanstvo shierarhizirano po družabni organizaciji; v antični demokraciji je bilo več bogov (politeizem), z Imperijem je bil dovršen verski sistem z enim, najvišjim bogom (monoteizem). Teizem in deizem, po katerih obstaja Bog bodisi kot transcendentna moč v svetu vedno živo pričujoč, ali pa le kot prvi vzrok sveta, enako kakor politeizem, po katerem je Bog s svetom eno in isto, so le bolj filozofično izdelani monoteistični nazori. Vse to so simboli socialne dejstvenosti in pričujoče, da bodo teološke metafize kot izrazi nadosebne zavesti veljale tako dolgo, dokler ne postane znanstveno spoznanje njih pravega pomena in zmisla splošno. Zato je tudi s tega stališča ateizem, ki boga sploh nima, zgolj materializem; kajti pomenjal bi dobesedno tudi utajevanje socialnega idealizma.

Vsa razlika verskega dualizma in individualno-socialnega dualizma je v spoznavni metodi. Nekdanje vprašanje o bogu in njega ekzistenčiji postajajo danes vprašanja o kolektivni zavesti, namresto teoloških simbolov rabimo sedaj eksaktne znanstvene izraze, ki izkušajo zadeti dejstvenost socialnih pojavov. Prej so pravili: Bog in človek; danes pravimo: Družba in posameznik. Bile so božje in človeške stvari, svete, danes so to socialne in individualne, posvetne, vzvišene in nizke, — ne stvari. Zediniti se in živeti z bogom in v bogu se pravi po naše postaviti se popolnoma v službo socialnih idealov. Kar je nekdo bil verski idealizem, je danes socialni idealizem. Dokler

človeška misel ni zadela pravega značaja pojavov neorganičnega, organskega, psihičnega in socialnega sveta, je ves svet in vse življenje zagrnjala v versko simboliko. Ko pa so se stvari začele pazljivo misljenju kazati, kakšne so, je po stalo jasno, da se umikajo točnim pojmom. Najkompliciranjši pojavi se so mogli biti pregledani šele, ko so se spoznali njih temelji, in tako se po narodi in človeku končno prihaja do družbe, da se spozna njena samobitnost in zakonitost. Stvari sveta se v celoti ne preminjajo; izpopolnjuje se le človeško spoznanje. Od verske metode se napreduje do znanstvene metode. In kakor je bilo metafizično življenje osnovano na neklih metafizičnih predpostavah, tako bo tudi bodoča praksa zasnovana na neki metafiziki, samo da bo ta metafizika spekulativno dovedenje znanstvenega spoznanja.

Sedaj se vračam k vprašanju, na katerem mora socialna filozofija odgovoriti, če naj bo sploh filozofija.

1. Ali izhaja socialna filozofija iz kakšne eksaktne vede? Pokazal sem, da se socialna filozofija gradi na fahkih kolektivne zavesti, ki so ugotovljeni v sociologiji.

2. Ali je mogoča socialna metafizika? Iz dualizma posameznika in družbe se da najti razlaga za filozofične uganke od Platona do novoracionalizma in se da odgovoriti tudi na verska vprašanja: da je namreč bog le simbol socialne dejstvenosti.

3. Dualizem družbe in individija pomenja, da ima duševno dejstvenost empirično-racionalen značaj: Čutne predstave so plod individualne zavesti, pojmi se tvorijo v kolektivni zavesti. Človeški razum je plod družbe. Pojmi so izraz socialne dejstvenosti.

4. Socialna filozofija je v trojnem stiku s strokovnimi vedami, zlasti s socialnimi; kajti socialne človeške lastnosti so najvišja funkcija vseмирja in morejo biti tem popolneje pojasnjene, čim globokeje proniknejo strokovne vede.

Iz vsega tega izhaja zaključek za socialno etiko: Kakor ne moremo razuma prevesti na golo npravnega ideala ponižati na golo orodje osebnega užitka. Čim več živimo za vzvišene socialne ideale, tem bolj premagujemo svojo osebno slabost. In le življenje v socialnem duhu je pravno življenje in vredno, da ga živimo.

POBABA SOLNUNE VROČINE.

V Zedinjenih državah so imeli poskus, kako bi uspešno izrabili solneno vročino. V Kaliforniji so priredili za parni kotel, ki ima gonilno moč desetih konjskih sil in v katerem se para valed solnene vročine vzdigne v višino. Aparat obstoji iz stena, ki ima ogledala tako postavljena, da odbijajo vse solnne žarke na bakreno cev, v kateri je voda in katera se nahaja sredi stoica, tistoce premikajo kolesa kakor pri uri, da vedno sledi premikanju solnen. Koti lahko dela vsak jasen dan kakšnih osem ur in potrebuje komaj eno uro, da se napravi para, nakar stroj lahko dela del solnnega zahoda. Stroji so v primeri z drugimi stroji, pri katerih se uporablja premog ali elektrika, zelo majhni. Dr. Bell meni, da bodo lahke skora v Sahari postavili tovarne. Solnna parni kotli se bodo ondi uporabili in Sahara bo tedaj ognjišče velike industrije.

IZBIRČNI KANIBALI.

Ze večkrat so razpravljali listi o čudnem dejstvu, da večina afrikanških ljudozreec ne mara za meso belokozcev. Ko so pred par leti umorili ljudokralj na Novi Gvineji nemškega mineraloga Varuerja, ne da bi ga snedli, bi bilo dosti plašanjo o tem. Ameriški listi so trdili, da se boji Africaa ulivanja belokozčevega mesa, da ne bi prišel vanj belokozec dah; saj je pravi namen divjakov, že postilje svoje pobite sovražnike, ta, da preide vanje moč, katero je imel živeti sovratnik. — Tem trditvam je ugovarjal ameriški pisatelj Hofman, ki je pojasnil, da ljudozreem belokozčovo meso ne diši, ker valed už

vauja slanih jedi in dišav nima dobrega okusa. V časopisu "Liberia", ki izhaja v ljudovladi istega imena, je bil objavljen recept, kako naj se pripravijo belokozčovo meso, da bo užitno: "Belokozec je užiten samo, če ga dobiš živega v roko. Tega postaviš do vrata v tekoč potok, jesti ne dobi ničesar, pije lahko. Tako izlučeno meso je za silo užitno." — Vsa afrikanški ljudozre si opili sekance takoj potem, ko je prvi jedel človeško meso.

Starostno zavarovanje v Kanadi.

Kanadska vlada je že leta 1908. uvedla zakon za starostno zavarovanje oseh oseb, ki so prekorščile 55. leto. Sprva je bila ta uprava v rokah trgovskega oddelka, sedaj je po pod nadzorstvom poštna oblasti.

Sistem starostnega zavarovanja v Kanadi je popolnoma prostovoljen in neprispiljen: vsaka oseba, živeča v Kanadi, neoziraje se na spol, starost, stan in zdravje se lahko zavaruje za stara leta, da dobiva po 55. letu pokojnino. Premija se plačuje na leto ali skupaj, ali v manjših obrokih. Kdor morda ne more plačevati svojih zavarovalniških prispevkov do konca, ali 55. leta, se mu že vplačana svota povrne z obrestmi. Zavarovalniškega starostnega certifikata ne sme in ne more nihče prodati, zarobiti, ali sploh zastaviti. Vse sistem pri upravi tega zavarovanja je določen na 4 odstotno obrestovanje; upravne stroške in druge po stranake indške trpi kanadska vlada sama. Dandanes je v Kanadi sleherni poštar opravičen pobirati prispevke za starostno pokojnino, valed česar je ta način zavarovanja ondi zelo razširen.

Bodite previdni kaj kupite!

Shakespeare-ove besede "Kaj je v imenu?" vam ne morejo biti vodilo, kedar kupujete zdravila, kajti pri vsakem dobrem pripravku pomeni ime dolgo vrsto let najskrbnejšega študiranja, neštivno poizkusov, ki so pripomogli do največjega uspeha. Ako hočete dobiti najbolj zanesljivo in najbolj učinkovito zdravilo za vse žledodne neprilike, slabo prebavo, glavobol, nervoznost, zbugo teka in energije, itd., zahtevajte od vašega lekarnarja Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. Ni zadosti, da zahtevate samo "Grenčee", temveč rabite popolno in pravilno ime: "Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino" in izognili se boste možnosti, da boste dobili manjvredno, manj učinkovito nadomestilo in v suhih krajih boste odprto pokazali, da hočete zdravilo in ne kako opojno pijačo. Cena \$1.00. V lekarnah. — Trinerjev Liniment, ki ima svetovno dobro ime, pomaga hitro pri revmatizmu, nevralgiji, ponesrečenjih itd. Cena 25 in 50c v lekarnah; po pošti 35 in 60c. Jos. Triner, izdelujoči kemist, — 1333 — 1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Vsak organizirani delavec mora imeti pred očmi, da je letos v lino leto.

Pri prehladih
Vrgnite vrat in prsa, kakor toči stopala s Dr. Richter-jevom

PAIN-EXPELLER

Učinkuje takoj olajšuje in peljeano.
Jedine pravi s varstveno znamko sidra.
25c in 50c v lekarnah in naravnost od F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York, N. Y.

JAKO VAŽNO VPRAŠANJE?
"Ali sem že poslal zasiale naročnine za "Proletarca"?"
Ne se!

ZANIMIV ČLANEK O NADEŽOVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE"

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housea". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovane računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vkupilbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kako slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazni pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzo špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih živijo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno. Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicago pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vled panike ali vojske, so ji takoj priškolle za pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri pada vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajlnih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VASO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 starih hipoteknih bonrov.

J. J. Stepien
predsednik
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zasleda na vsah sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3929

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizu cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska številka: 224 m.

Ako želiš čitati najnovejšo in dobre novice, potem se naroči na "Milwaukee Leader" največji socialistični dnevnik vzhoda od mesta New York. Stane 25c na mesec. Milwaukee, Wis.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salon
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane \$1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 N. Ohio St., Chicago, Ill.

MODERNA KNIGOVARNICA.
Okusno, hitro in zrpčno dela za privatnike in društva. Sprva mam naročila tudi izvele masine. Imamo moderne stroje. Whito cene in poštna postrofta.
BRATJE HOLLAR,
1683 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
(Adver.)

SLOVENC
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PORN JEDNOTI
Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.
Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mj tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenike prejmete zastoj. — Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINCIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

V teh dnevih velike draginje
bi se moral vsakdo varovati pred boleznijo, ki pomeni velike izdatke za hišo. Popolna resnica je v pregovoru: "Forewarned is Forearmed". Slaba prebava glavobol, zguba okusa, splošna slabost, vsi taki znaki vas opozorjujejo, da iščete zanesljivega zdravnika — malo pozornosti vašim črevam, bo vam pomoglo preprečiti sitne neprilike.
Trinerjevo Ameriško Zdravilno Grenko Vno

je tisto zdravilo, katerega potrebujete v takih slučajih. Isto izčisti čreva, odstrani zbrano neporabno tvarino, v kateri se rode in množe razni bacili, pomaga prebavi, povrne okus in ojači kri in žledece, ki so potem vstanu braniti se pred večino napadajočih bacilov. aZ gori označene slučaje, nadalje za nervoznost, žledodne neprilike pri ženskah ob času življenjske premembe, kakor tudi pri premarjarjih v premarjarskih okrajih, itd., je priznano to zdravilo za najboljšo izmed vseh enakih pripravkov. To vino je pripravljeno iz grenkih zelišč, korenin in lubja, ki imajo znane zdravilne moči in iz čistega, naravnega, močnega rdečega vina. Isto je dobro tudi za najbolj občutljiv žledece. Cena \$1.00. V lekarnah.

Trinerjev Liniment
vam prinese v hišo pravo družinsko zdravilo. Je nepreskoljiv za revmatizem in nevralgijo, je izvrsten pri ponesrečenju, za zvijenje, oteklino, okorel vrat, itd. Je jako poživljajoč za utrujene mišice po težkem delu ali dolgi hoji. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

Trinerjev Cough Sedative
je najbolj zanesljivo zdravilo zoper prehlade in kašelj, hripavost, vnetje sapnika, naduho, itd. Cena ista kakor za liniment.
Trinerjeva zdravila so dobila najvišje mogoče nagrade na mnogih mednarodnih razstavah. Zadnje nagrade: Zalta kuljua—San Francisco, 1915, Grand Prix—Panama, 1916.

JOS. TRINER
kemik izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

ORO
Priprepen po načinu, ki ga je rabil star moder menih
SOROL
se je izkazal čudovito uspešnem za krše žledece in trebuhu, bela vrata, naduho, glavobol, izgubo teka, prehlad v glavi, itd. itd.
Priredi se leta kompanija, ko dela slavni "Pain Expeller" staro vredno sredstvo za vziranje.
Pametni človek ima eno steklenico vedno pri rokah 25c in 50c v vsah lekarnah. H pa pri
F. AD. RICHTER CO.
74-80 Washington Street, NEW YORK

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.
Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Skrbnik za notranje bolezni in raneosobit.
Zdravilna prebava brezplačno — edi je le zdravilo 1904 Blue Island Ave., Chicago. Uzeđuje od 1 do 3 p. at. od 7 do 9 večer. Izveo Ohlendorf živi bolniki naj peljejo slovensko.

AD. ZAMSKY
Artistični Slovanski
Fotograf
Posebno pozornost za slike novoporočencem. Obiščite nas, in prepričate se!
1255 W. 18th St. Med Throop in Allport ulice.